

ГОЛОДОМОР
ПОМСТА ЗА СВОБОДУ!

ПІБЛІОТНА
БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ
ЯСЕНУКА

**Голодомор в Україні:
злочин влади - трагедія народу**

2022

Голодомор 1932-33 років – одна з найбільших трагедій в історії нашого народу, штучно організований та умисно підтриманий тоталітарним комуністичним режимом з метою придушення антирадянських настроїв та виступів проти колективізації на селі. Сумнозвісний закон «про п'ять колосків» від 7 серпня 1932 року став передвісником цього спланованого злочину проти українського народу.

На думку більшості істориків, причиною виникнення в Україні голоду 1932-33 років стала примусова і репресивна для селян політика хлібозаготівлі, яку провадила комуністична влада.

Втрати України внаслідок Голодомору склали близько 4,5 млн осіб, з яких понад 3,9 млн – померлими від голоду і 0,6 млн – ненародженими, 90% загиблих були етнічними українцями.

Понад півстоліття ця жахлива сторінка замовчувалася, і тільки наприкінці ХХ століття з'явилися перші публікації, дослідження, почався запис спогадів очевидців, видання збірок архівних документів, увічнення пам'яті загиблих.

У 2006 році Законом України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» штучний голод 1932-1933 років був визнаний геноцидом Українського народу.

Понад 20 країн визнали голод в Україні 1932-33 рр. геноцидом української нації. Однак це питання досі викликає запеклі дискусії серед істориків та політиків.

Вшановуючи пам'ять мільйонів наших співвітчизників, які стали жертвами Голодоморів в Україні, задля відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу пропонуємо добірку художніх та публіцистичних книг.

1933: «І чого ви ще живі?» / упоряд. Тетяна Боряк ; НАН України ; Ін-т історії України. – Київ : Кліо, 2021. – 720 с.

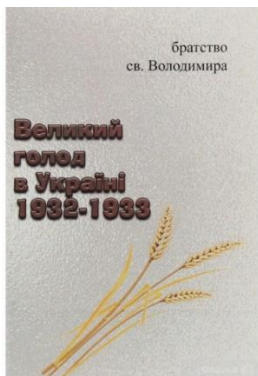
Ця книжка розкриває такий аспект Голодомору, як вилучення незернових запасів, їжі й одягу в селян. Загальноусталеною є думка, що у 1932 р. була проведена конфіскація саме зерна для виконання плану хлібозаготівель. Упорядниця ж на основі свідчень, зібраних у різних країнах, в різний час, показує картину тотального вилучення в українських селян, або знищення будь-чого, що могло бути використане в їжу: від картоплі і кваснини до жмені квасолі й сушки. Подано аналіз політики радянської влади напередодні та під час Голодомору з точки зору підготовки до конфіскації їжі, іншими словами – позбавлення українського села засобів існування. Голоси тих, хто вижив у страхітлі Голодомору, зібрані у цій книжці, є беззаперечним свідченням проти організаторів та виконавців цього страшного злочину.

Наум'як, П. Україна, 1933 рік. Голодомор. Шлях української сім'ї. Свідчення очевидців / Пилип і Анна-Марія Наум'яки. – Харків : Фоліо, 2021. – 160 с.

Анна-Марія та Пилип Наум'яки, французи українського походження за батьком, віднаходять своє коріння, що занурює їх у страшну трагедію, в якій втратила життя майже вся їхня родина. Цією працею особистого характеру вони започатковують самотній підхід, що поєднує в собі роботу історика, родинну пам'ять і пам'ять колективну. Автори зі спогадів свого батька та очевидців подій відтворюють драматичні події того часу. Особиста розповідь підкреслює, якою мірою атмосфера заперечення, створена потужною комуністичною пропагандою давила на тих, хто прагнув правди.

Великий голод в Україні 1932-1933 / Братство св. Володимира. – Київ : Центр учбової літератури, 2021. – 163 с.

Збірник свідчень, спогадів, доповідей та статей, виголошених та друкованих у пресі в 1983 році на відзначення 50-ліття голоду в Україні в 1932-33 роках.

Мейс, Дж. Е. Україна: матеріалізація привидів / Джеймс Мейс ; упоряд. Н. Дзюбенко-Мейс. – Київ : Кліо, 2021. – 688 с. : портр.

Титанічна праця Джеймса Мейса — відомого американського дослідника історії України, видатного громадського діяча — присвячена розкриттю повноти історичної правди про найжахливіші сторінки тоталітарного минулого, яке до сьогодні паралізує політичне, економічне, освітнє, морально-етичне життя українського соціуму.

У статтях, поданих у цьому виданні, проведено ґрунтовний аналіз причин невдач національно-визвольних змагань українців на початку ХХ століття, розкрито страхітливу механіку тоталітарної сталінської машини влади. Автор обстоює істину про штучність та антиукраїнську спрямованість одного з найбільших геноцидів в історії — Голодомору 1932-1933 років, документально підтверджує нерозривний взаємозв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім України, який характеризується прагненням до державної незалежності, соціального прогресу.

Касьянов, Г. Розрита могила : Голод 1932-1933 років у політиці, пам'яті та історії (1980-ті - 2000-ні) / Георгій Касьянов. – Харків : Фоліо, 2020. – 300 с. : портр. – (Великий науковий проект).

Ця книга саме про те, як представлений Голодомор в історіографії, політиці, пам'яті, міжнародних відносинах, внутрішньополітичній боротьбі в Україні. Автор задається питанням, наскільки професійний історик може бути незалежним від впливу політики і настроїв суспільства. Політика впливає на історіографію чи історіографія на політиків? Як формується і чи змінюється історична пам'ять під дією сучасних політичних процесів? Ці та інші питання розглядаються на прикладі становлення та поширення історичного образу Голодомору 1832—1933 років в Україні.

Міфи про Голодомор / [В. Брехуненко] ; Нац. музей Голодомору-геноциду ; Ін-т дослідж. Голодомору. – Дрогобич : Коло, 2020. – 67 с.

Науково-популярне видання, що спростовує ключові міфи про голодомор в Україні, які були спрямовані на те, щоб заперечити сам факт голодомору, розмити геноцидну природу цього найкривавішого злочину проти українців, зняти з Кремля тавро організатора й перекласти відповідальність за всі події на рядових виконавців.

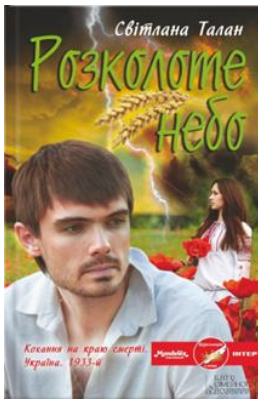

Стасюк, О. Нариси про Голодомор, або Навіщо нам потрібно знати всю правду про геноцид українців / Олеся Стасюк. – Київ : Вид-во Марка Мельника, 2019. – 216 с.

Безумовно, Голодомор-геноцид 1932-1933 років – це лише один епізод у набагато довшій та складнішій історії примусу, придушення та насильства проти українців з боку комуністичного режиму, але оскільки предметом розгляду є саме він, то хотілося б почати з розуміння суті цього злочину.

Талан, С. Розколоте небо : роман / Світлана Талан. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. – 347 с.

Роман «Розколоте небо» присвячений темі колективізації та Голодомору в Україні. Письменниця відобразила події 30-х років на прикладі одного селища на Луганщині. Українське село, де були розкішні сади та родючі землі, спустошила голодна смерть. Справжні, невігдані жахи описує автор: на які відчайдушні та жорстокі вчинки йшли люди, щоби вижити в лихі часи голоду. І в цих трагічних подіях знаходиться місце і для кохання, яке то спливає на перший план, то ховається за чорною, пекельною реальністю. «Розколоте небо» перевертає свідомість читача та відкриває для когось невідомі сторінки історії.

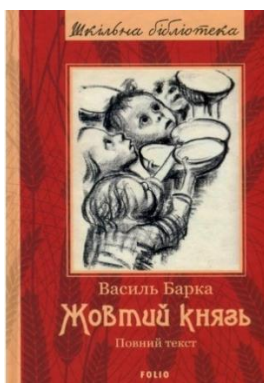
Епплбом, Е. Червоний Голод. Війна Сталіна проти України / Енн Епплбом ; [пер. з англ. Д. Маттінглі, О. Кисіль]. – Київ : НREC PRESS, 2018. – 440 с.

У книзі «Червоний голод. Війна Сталіна проти України» (Премія Фондації Омеляна й Тетяни Антоновичів, 2017, Премія Лайонела Гелбера, Премія Даффа Купера, 2018) Енн Епплбом висвітлює історію Голоду 1932-1933 років та події, що цьому передували. На основі архівних документів, щоденників, усних свідчень, мемуарів, досліджень українських та зарубіжних науковців авторка доводить, що штучний голод в радянській Україні та репресії проти української інтелігенції на початку 1930-х стали складовими єдиного наміру Сталіна та його поплічників. Більшовицькі лідери добре пам'ятали, як майже втратили Україну в 1917 - 1920 роках. Коли з масовими виступами українських селян проти колективізації ця загроза виникла знову, комуністична влада вдалася до політики творення голоду, яка забрала життя майже чотирьох мільйонів людей. Проте, як зазначає Епплбом, в історичній перспективі Сталін програв війну проти України, котра врешті виборола незалежність.

Барка, В. Жовтий князь : роман / Василь Барка. – Харків : Фоліо, 2017. – 318 с. : іл.

Ще одним твором художньої літератури, який присвячено Голодомору '32-'33 років, є роман «Жовтий князь» письменника Василя Барки. У своєму творі автор відобразив власні спогади про страшне лихо, а також точні свідчення очевидців Голодомору, зокрема його рідного брата та родини. У центрі сюжету – сім'я Катранників, серед яких залишився живим лише молодший син. Життя сім'ї сповнене вражаючих, страшних подій. Але герої в усіх ситуаціях не втрачають людяності. Історична правдивість робить твір Василя Барки цінним для кожного читача.

Марочко, В. І. Голодомор 1932-1933 років на Донбасі / Василь Марочко; НАН України, Ін-т історії України. – Київ: [Ін-т історії України НАН України], 2015. – 96 с. – (Студії з регіональної історії: степова Україна).

Брошура висвітлює регіональні особливості Голодомору-геноциду в аграрних та промислових районах українського Донбасу, розкриває національний склад сільського та міського населення, співвідношення основних соціальних груп, хлібозаготівлі, діяльність «торгсину», артикулює форми опору терору голодом, функціонування карткової системи, показує соціально-психологічні та демографічні наслідки голодомору, територію його поширення. Для всіх, хто переймається історичним минулим України та українського Донбасу.

Самчук, У. О. Марія : роман / У. О. Самчук. – Київ : Центр учбової літератури, 2018. – 139 с. : портр.

Улас Самчук

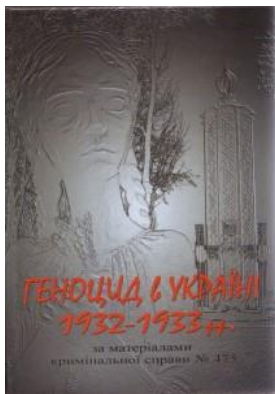
МАРІЯ

Головна героїня роману — звичайна сільська жінка. Але в центрі уваги автора не сільський побут, а багатоманітність і повнота життя української людини, висока моральність, благородство, шляхетність, працелюбство, інші чесноти, які тайло в собі українське село. Доля Марії — яскраве свідчення згубності нав'язаного колективізацією способу життя, втрати Україною свободи. Щирість і розважливий стиль оповіді дають можливість читачеві не тільки збагнути розумом, але й відчувати серцем трагічність голодомору, беззахисність людини перед цим злом. Повість читається з великим інтересом, тримає читача в напрузі від початку до кінця і, незважаючи на драматичність долі персонажів, викликає у нього світлі почуття.

Геноцид в Україні 1932–1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475 / НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Ін-т нац. пам'яті; [упоряд.: М. Герасименко, В. Удовиченко]. – Київ : [б. в.], 2014. – 557 с.

У збірнику друкуються документи та матеріали, присвячені жахливій трагедії українського народу в ХХ ст. – Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. Основу джерельної бази видання формує вибірка з матеріалів кримінальної справи № 475 (судовий № 1–33/2010), які зберігаються в поточному архіві Апеляційного суду м. Києва й налічують 331 том. Публікація охоплює документи про відкриття справи, свідчення очевидців, результати судової історично-правової та науково-демографічної експертизи, висновки про психічний стан людей, спричинений тривалим голодуванням, кореспонденцію іноземних дипломатів з Харкова, фотоматеріали 1932–1933 рр., постанову Апеляційного суду м. Києва з мотивувальною частиною про визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом українців. До збірника також увійшли тексти офіційних перекладів міжнародно-правових актів про злочини проти людства, відповідні законодавчі акти України та деякі інші матеріали.

Партійно-радянське керівництво УСРР під час голодомору 1932-1933 рр.: Вожді. Працівники. Активісти : зб. док. та матеріалів / НАН України, Ін-т історії України [та ін.]; [упоряд.: В. Васильєв, Н. Верт, С. Кокін]. – Київ, 2013. – 442 с. : іл.

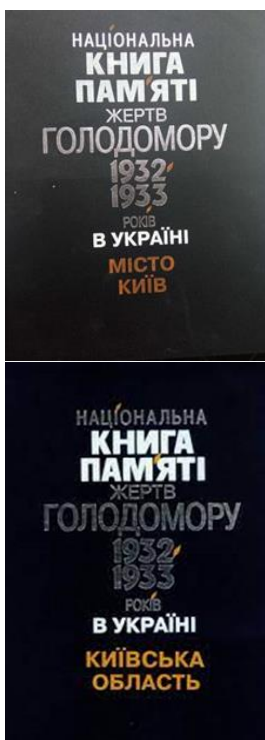
Збірник документів та матеріалів висвітлює складні проблеми стосунків керівництва СРСР та УСРР, настроїв та поведінки партійно-радянських працівників, особливостей репресій в управлінських структурах республіки, слідчих та судових справ проти представників районного та сільського рівнів управління в 1932–1933 роках. Публікуються світлини членів хлібозаготівельних бригад з конфіскованими у селян збіжжям та продовольством. Книга розрахована на науковців, викладачів, вчителів та студентів, а також всіх, хто цікавиться історією України.

Зернятко надії : художні твори для дітей / упоряд. Л. Юрченко. – Львів : Свічадо, 2011. – 79 с.

Перша збірка художніх творів для дітей про Голодомор. У книжці «Зернятко надії» зібрано твори – прозові та поетичні, – які допоможуть дитині дізнатися про трагедію 1932-33 років та зрозуміти, які страшні часи пережив наш народ. Оскільки дитяча психіка є дуже вразливою, добірка сформована так, аби маленькі читачі без жорстоких сцен і натуралістичних подробиць могли дізнатися про ті події та долучитися до історичної пам'яті нашого народу. Водночас, видання має на меті дати дитині надію на майбутнє, застерегти, допомогти усвідомити свою причетність до сильної нації, яка вижила попри тяжкі випробування минулини. Твори, вміщені в добірці, розраховані на дітей різного віку – від дитячого садочку до середньої школи. Книжка стане в нагоді батькам для родинного читання і педагогам на уроках читання та в позакласній роботі.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні : місто Київ / [відп. ред. В. І. Марочко ; Укр. ін-т нац. пам'яті ; КМДА.]. – [Київ] : [Фенікс], [2008]. – 584 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні : Київська область / [упоряд. А. І. Гай ; Укр. ін-т нац. пам'яті ; КОДА.]. – [Біла Церква] : [Культура] : [Буква], [2008]. – 1375 с.

Розсекречена пам'ять. Голодомор 1923-1933 рр. в Україні в документах ГПУ-НКВД / відп. ред. Василь Даниленко [та ін.], упоряд. Валентина Борисенко [та ін.] ; СБУ. – Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 604 с. : іл.

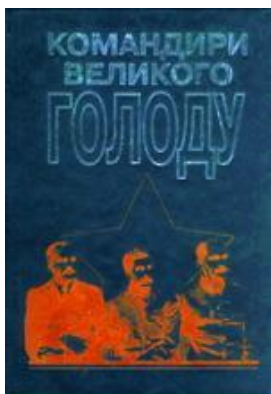
У виданні представлено документи радянських органів державної безпеки – Державного політичного управління (ДПУ) та Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС), що містять додаткову архівну інформацію про причини, перебіг і наслідки найстрашнішої трагедії в історії українського народу ХХ століття – Голодомору 1932-1933 років. Документи розповідають про здійснення органами держбезпеки масових політичних репресій, у тому числі й з метою приховування правди про Голодомор. Майже 70 років ці документи зберігалися під грифами секретності і були недоступними для дослідників.

Голодомор 1932-1933 років в Україні : док. і матеріали / НАН України, Ін-т історії України ; упоряд. Р. Я. Пиріг ; [редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.]. – Київ, 2007. – 1125 с. – (Більше не таємно ; т. 2).

Ця книга - найповніше тематичне зібрання автентичних джерел з історії українського голодомору. Подано документи Політбюро ЦК ВКП(б) і Політбюро ЦК КП(б)У, РНК СРСР і РНК УСРР, місцевих партійних та радянських органів, установ ДПУ, суду, прокуратури, міліції; листування Й. Сталіна, Л. Кагановича, В. Молотова, С. Косіора, В. Чубаря та інших; численні звернення селян - листи, заяви, скарги, прохання. Публікуються унікальні щоденникові записи очевидців голоду. Вміщено також матеріали зарубіжних дипломатичних представництв, організації української еміграції, міжнародної громадськості. Розрахована на науковців, політиків, викладачів, студентів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться цією трагічною сторінкою нашого історичного минулого

Командири великого голоду: Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932–1933 рр. / ред.: В. Васильєва, Ю. Шаповала. – Київ : Генеза, 2001. – 399 с.

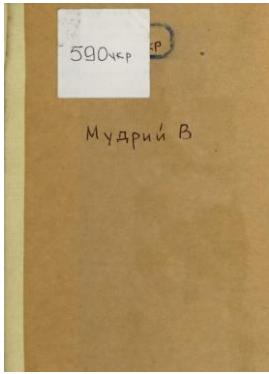

Книга є одним з перших прикладів співробітництва вчених різних країн у дослідженні однієї з глобальних катастроф людства у ХХ столітті — голодомору 1932–1933рр. в Україні. На основі вивчення нових архівних матеріалів історики аналізують різні аспекти політики радянського керівництва у цей період, оцінюють втрати українського народу від голоду, публікують унікальне за змістом листування кремлівських лідерів.

Вербицький, М. Найбільший злочин Кремля : Заплянований штучний голод в Україні 1932-1933 років / М. Вербицький. – Лондон: ДОБРУС у В. Британії, 1952. – 112 с.

Книга вийшла в Лондоні до 20-х роковин Голодомору. Її підготувало Демократичне Об'єднання Бувших Репресованих Українців Соведами у Великій Британії, автор – Вербицький М. В книзі зібрані спогади членів об'єднання, яким вдалося пережити Голодомор.

Мудрий В. Лихоліття України / В. Мудрий. – Львів: вид. Діло, 1933. – 131 с.

Автор одним з перших показав та довів, що комуністичні московські диктатори свідомо повели політику, щоби Україну, яку весь світ знав як одну з найбагатших країн, довести до руїни і ганебні наслідки тієї політики у виді голоду закрити перед культурним світом.

Всі фото для огляду взяті з відкритих джерел мережі «Інтернет».

Огляд підготували Денисова С. О., Копитко Ж. П., Своровський А. Р.
Літературний редактор: Трубайчук О. М.
Редактор-бібліограф Мамалига Т. В.

Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування,
вул. Тургенєвська, 83-85
телефон: (044) 486-01-46, (044) 486-00-35
e-mail: 4bibliograf4@gmail.com